

של מעידות וסילופים, הסתרות וסתירות, הממלאים את כתביהם של היסטוריונים אלו, ומגמתם תמיד דמוניצייה של הציונות וישראל – לצד שפע של אי דיוקים בסיסיים המעידים על בורות וחוסר מקצועיות לאו דווקא מגמתית.

מוריס נותר איש השמאל הציוני, תומך בחלוקת הארץ ומתנגד ל"כיבוש", ולתפיסתו, יותר משהוא הלך ימינה חבריו ברחו שמאלה, ובעיקר ברחו מן הנאמנות לעובדות ההיסטוריות. השאיפה לדבוק בעובדות היא חוט השני השוזר את הקריירה של מוריס, וממנה נובעת חשיבותו של הכרך שלפנינו.

צ"א

הטור התשיעי

אקטואליה ופוליטיקה בטור
העיתונות, השירים הליריים
ושירי הזמר של נתן אלתרמן
מרדכי נאור

הקיבוץ המאוחד, 2018, 278 עמ'

משה שרת כתב ביומנו לאחר התפטרותו מתפקיד שר החוץ ב-1956: "כל השבוע הייתי דרוך בצפייה לקראת גיליון 'דבר' של יום ו' – היעמוד לנתן א' עוז הרוח לומר את דברו הנוקב והמזוקק על נושא הימים האלה?". זה היה מעמדו של טור השירה הפובליציסטית של המשורר הלאומי נתן אלתרמן בעיני שרים כבעיני קוראים מן השורה. מדוע? ממש עד משה, הנה דבריו של משה דיין: "בתמימותנו חשבנו שהוא, אלתרמן, מבטא אותנו, שהוא רק מצא את

המילים ונתן את הביטוי למה שאנו חשים. אולם האמת היא, כי הוא לא ביטא את רגשותינו אלא עיצב אותם, יצרם. הוא היה הקול ואנחנו ההד". נכון הדבר לשירת העיתון של אלתרמן כמו גם לשירתו הספרותית; למצביא האגדי כמו לכותב שורות אלה ולרבים רבים איתם, בימי חייו של אלתרמן וכאשר "מת והוסיף ללכת".

שתי ציטטות אלו, משני המשה, הן מן החומר הרב הכלול בספרו החדש של מרדכי נאור; הן לקוחות מפרק על קשריו של המשורר, מגלמה ויוצרה של רוח התקופה, עם אישי ציבור בכירים. הספר, 'הטור התשיעי', עשוי מאמרים עצמאיים על היבטים היסטוריים ביצירת המשורר. הוא המשך לספרו של נאור 'הטור השמיני' שהופיע לפני יותר מעשור. שמותיהם ניתנו להם בעקבות שמו של מדורו של אלתרמן ב'דבר', 'הטור השביעי'. מחוות השמות הזו היא גם מעין תיקון, מפני שבפועל, טורו של אלתרמן, שהיה הטור השמאלי בעמ' 2, הפך באמת לטור שמיני, ואחר כך לטור תשיעי, בכל פעם שעיצוב העיתון השתנה וטוריו (כלומר עמודותיו) הוצרו ומספרם גדל.

ב'הטור השמיני' התמקד נאור בסיפורים שמאחורי שירי הטור השביעי – שיטה מהנה ללמוד היסטוריה דרך שירה. הפעם הרחיב נאור את הזירה מעט, ולצד עיונים נוספים וגילויים נוספים בשירת העיתון האלתרמנית (הטור השביעי ומדור 'רגעים' ב'הארץ' שקדם לו) הוא מתייחס גם להיבטים היסטוריים בפזמונים של אלתרמן ובשירתו הספרותית. הקורא לומד, למשל, שבניגוד לידוע לרבים, פזמונו האהוב של אלתרמן 'כלניות' לא כיוון לחיילי הדיביזיה המוטסת השישית

דרך האבות

מסע הוריי לכפר עציון

חנה נוסבוים (רוזן)

עציון, תשע"ח, ח' 231 עמ'

מבחינה פורמלית ומבחינה ז'אנרית, ספרה של חנה נוסבוים לבית רוזן אינו מסוג הספרים הנסקרים במדור קצר-יריעה זה. רבים-רבים הם הספרים התיעודיים-משפחתיים שאנשים כותבים על חיי הוריהם, ורבים-רבים מתוכם חוו על בשרם, מתוקף היותם בני הדור ההוא, את המוראות והמאורעות של השואה והתקומה; לכן, אם אין מדובר באישים ידועים מאוד, העניין הציבורי בכל אחד מהספרים האלה מצומצם. אבל הספר הזה מתייחד מחבריו-לסוגה בכמה ממדים.

חנה רוזן נולדה בכפר-עציון של טרום מלחמת השחרור. הוריה חיו בפולין בפרוץ מלחמת העולם השנייה ונמלטו בעור שיניהם. בארץ היו חברי "קבוצת אברהם" שעלתה להקים את הכפר שבהרי חברון. בחורף תש"ח פונו הילדים והנשים מגוש עציון למנזר רטיסבון בירושלים. אביה של חנה, שלמה רוזן, נשאר בכפר-עציון, והיה בין הנופלים בקרב ההגנה האחרון שם. חנה, כמו רבים מילדי הגוש, גדלה יתומה מאב. "תבקשי מחנה'לה שתצייר לי ציורים", כתב כמה פעמים במכתבים מהגוש הנצור לאשתו רחל, ובעצמו צייר ציורים מגושמים בשולי המכתבים למען הפעוטה. במקרה, או בהשפעה לא מודעת, חנה רוזן גדלה להיות הציירת חנה נוסבוים, ולהתמסר להעלאת נופיו ההרריים של גוש עציון המתחדש על הבד.

הבריטית, אדומי הכומתה, שכן הללו הגיעו ארצה חודשים רבים אחרי שהשיר נכתב ובוצע לראשונה. מרגש יותר סיפור השיר 'טנגו כפר-סבא' שנכתב, מתברר, בשנות השלושים על פי סיפור אמיתי של אהבה-בניגוד-לרצון המשפחה במושבות השרון הדרומי – ולגודל הטרגדיה, הן החתן הן אביו נרצחו בשנות החמישים, בשני מקרים שונים, בידי מסתננים ערבים מן השומרון.

הספר גדוש אנקדוטות ופריטי ידע שישבו הנאה למתעניינים בקורות ישראל, בשירה, בפוליטיקה ובאלתרמן, ואשר מוגשים בחן רב. אומנם, אכזבה קלה נכונה למצפים, בעקבות כותרת המשנה, למצוא בספר רמזים פוליטיים בשירתו הלירית של אלתרמן: מדובר בפרק בודד בספר, העוסק בשירה שאמנם היא ספרותית אך אין היא לירית אלא אפית-תיעודית, ועיסוקה בהיסטוריה מוצהר – 'שירי עיר היונה'. עיקרו של מאמר זה (וכמוהו עוד אחדים מהמאמרים בספר) הוא סיור מודרך בשירים אלטרמניים; ובכל זאת המאמר מחדש, באשר הוא מעגן אל אירועים ספציפיים את מה שנראה בשירים כתיאורים גנריים של תקופת ההעפלה. האמת היא שדווקא באי-המחויבות המלאה של הספר לצורך "לחדש" או להיות אקדמי טמון חלק נכבד מחינו.

צ"א